

DOMENIUL DE APLICARE A MANDATULUI APARENT

Viorel STEGĂRESCU,
doctor în drept
Tudor PAȘCANEANU,
doctor în drept

RÉSUMÉ

Il existe une règle de droit privé selon laquelle les tiers ne peuvent se retourner contre le mandant que si le mandataire a agi dans la limite de ses pouvoirs. Dans le cas d'un mandat apparent, les tiers peuvent gagner contre un mandat présumé même si «le mandataire» n'a pas eu des pouvoirs pour conclure des actes juridiques. La gravité du fait, qu'une personne peut être engagé sans son consentement, nous oblige d'étudier de près les situations dans lesquelles s'applique le mandat apparent.

REZUMAT

În temeiul unui principiu de drept privat, terții pot să angajeze răspunderea mandantului numai dacă mandatarul a acționat în limitele puterilor sale. În cazul mandatului aparent terții pot să câștige împotriva unui presupus mandant chiar dacă „mandatarul” nu a avut puteri să încheie acte juridice. Gravitatea faptului că o persoană poate fi angajată în lipsa consimțământului său ne îndeamnă să studiem îndeaproape situațiile în care se aplică mandatul aparent.

În studiile noastre anterioare am arătat că pentru aplicarea mandatului aparent este necesar ca terții contractanți să creadă în mod legitim că cel cu care tratează a fost investit de presupusul mandant să încheie acte juridice în numele și pe seama acestuia din urmă. În continuare vom analiza situațiile în care terții de bună-credință, victime ale unor cazuri de fraudă, se pot prevala de instituția mandatului aparent, pentru a-și proteja interesele sale.

Ipotezele întîlnite în practica judecătorească, în care s-a aplicat mandatul aparent, pot fi împărțite în două categorii: (A) mandatarul aparent depășește limitele puterilor atribuite de mandant, (B) mandatarul aparent încheie acte juridice în lipsa oricăror puteri de reprezentare. În acest din urmă caz, trebuie să facem distincție după cum: a) între presupusul mandant și mandatarul aparent au existat anterior raporturi juridice specifice contractului de mandat și b) între presupusul mandant și mandatarul aparent nu a fost încheiat nici un contract de mandat.

A) Mandatarul aparent depășește limitele puterilor atribuite de mandant

Comercianții desfășoară activitatea lor, în majoritatea cazurilor, prin intermediul unor mandatar: a

persoanelor investite cu atribuții să conducă o întreprindere comercială, să încheie o afacere comercială sau să perfecteze o singură tranzacție. Nu este mai puțin adevărat că necomercianții (persoane fizice sau juridice) apelează la instituția reprezentării, fie din cauza faptului că aceștia nu pot să-și exteriorizeze voința printr-o altă modalitate, fie din rațiuni de ordin practic sau fiziologic nu pot personal să încheie acte juridice.

Este necesar ca orice mandatar să țină seama de unele principii atunci când perfectează acte juridice în numele și pe seama mandantului.

Mandatarii persoanelor juridice, potrivit dispozițiilor art. 124 C. civ. moldovenesc, art. 73 alin. 3 din Legea nr. 1134/1997 privind societățile pe acțiuni, art. 71, alin. 1, lit. a din Legea nr. 135/2007 privind societățile cu răspundere limitată, vor respecta, de regulă, principiul specialității capacității de folosință. Astfel, sînt valabile actele juridice ale administratorilor, directorilor sau funcționarilor persoanei juridice care sînt efectuate în vederea realizării scopului social sau al obiectului de activitate al societății. Depășirea acestor plafoane atrage sancțiunea nulității actului juridic. Persoana juridică nu poate fi ținută

să execute obligațiile care se nasc pentru ea dintr-un asemenea act, iar dacă a suferit vreun prejudiciu, poate să obțină despăgubiri din partea administratorului.

În cazul *mandatarilor persoanelor fizice*, mandantul poate fi ținut să îndeplinească obligațiile contractate de către mandatar în limitele puterilor acordate. El nu este obligat pentru ceea ce mandatarul a făcut cu nerespectarea împuternicirilor sale [1]

Principiile arătate mai sus nu au caracter absolut. Printre excepțiile care limitează aplicarea acestor reguli se numără și mandatul aparent.

1. Mandatarul aparent încheie acte juridice, ignorînd limitele aduse puterilor sale

Doctrina [2] și jurisprudența au aplicat în mod frecvent teoria mandatului aparent, în situația în care mandantul restrînge puterile mandatarului, fără să informeze terțele persoane. Limitele nepublicate ale puterilor convenționale produc efecte juridice între mandant și mandatarul său, dacă i-au fost comunicate. În acest caz, contractul de mandat încheiează pentru actele interzise de mandant. Totuși, prin omisiunea publicării îngădirilor aduse contractului de mandat, mandantul creează o stare de aparență, în sensul că mandatarul posedă puterile atribuite inițial.

Această ipoteză este reglementată în art. L223-18 C. com. francez (societățile cu răspundere limitată), art. L225-56 alin. 2 (societățile anonime) art. L226-7 C. com. francez (societățile în comandită pe acțiuni), art. 124 alin. 3, art. 248 C. civil moldovenesc, art. 1914 C. civ. român. Potrivit acestor texte de lege, limitele secrete ale puterilor mandatarului sînt inopozabile terților, în afară de cazul în care mandantul probează că aceștia aveau cunoștința de ele la momentul perfectării actului juridic. Terțul contractant, care a determinat puterile mandatarului prin căi ordinare (a verificat procura), nu este obligat să cerceteze dacă mandantul a dat sau nu a dat instrucțiuni secrete.

Asociații societăților comerciale pot să îngrădească sau să condiționeze încheierea unor acte juridice de către administratorii săi. Limitele aduse în mod obișnuit puterilor reprezentanților societăților comerciale pot fi clasificate în trei categorii:

a) Se interzice administratorilor să încheie acte juridice de o anumită gravitate. De pildă, ei nu pot să vîndă sau să ipotecheze fondul de comerț, să împrumute sume de bani peste un anumit plafon.

b) Se interzice administratorilor să încheie acte juridice în lipsa unei autorizații din partea asociaților, consiliului de administrație, comitetului de direcție sau a celorlalți administratori. De pildă, printr-o hotărîre a adunării generale a acționarilor, se dispune că președintele consiliului de administrație nu poate să garanteze față de un creditor, în numele societății, executarea obligațiilor unui terț, decît în temeiul unei autorizații prealabile a consiliului de administrație.

c) Dacă există mai mulți administratori, se dispune în actele constitutive că aceștia vor lucra împreună sau sarcinile sînt repartizate între administratori, în funcție de competența lor. De pildă, comitetul de direcție al societății pe acțiuni poate cuprinde, pe lîngă administratorii aleși de adunarea generală, mai

mulți directori executivi, care pot fi investiți cu dreptul de a reprezenta societatea.

Instrucțiunea secretă dată unui agent comercial să nu cumpere pe credit nu afectează valabilitatea actelor juridice, făcute contrar acestei instrucțiuni, atunci cînd vînzările pe credit sînt operațiuni obișnuite pe piața unde acționează mandatarul [3].

2. Mandatarul aparent depășește limitele împuternicirii sale atunci cînd mandantul a eliberat o procură în alb sau cu conținut ambiguu și echivoc

a) Procura în alb

Procura este în alb atunci cînd mandantul nu indică obiectul împuternicirii sau nu arată terțul cu care mandatarul urmează să contracteze. În consecință, mandatarul poate să și atribuie puteri fanteziste sau să folosească acea procură de mai multe ori. În aceste ipoteze se creează o aparență invincibilă asupra puterilor mandatarului, fiindcă terții se încred într-o procură regulat întocmită. Totuși, instanțele de judecată vor aprecia, de la caz la caz, dacă procura invocată a fost sau nu a fost de natură să determine terțul contractant să creadă în mod legitim că mandatarul are puteri reale.

În jurisprudența franceză s-a reținut următoarea speță. Pîrîtul Bassot a împuternicit pe notarul Iansac să vîndă și să încaseze, în numele și pe seama lui, prețul unui imobil. În acest scop, Bassot a înmînat o procură în alb lui Iansac, în care acesta din urmă trebuia să introducă numele terțului care va achita prețul imobilului. Ulterior pîrîtul Bassot a vîndut el însuși imobilul și a primit plata direct de la cumpărător, însă a omis să retragă procura pe care a dat-o lui Iansac. Doi ani mai tîrziu, notarul a abuzat de puterile acordate și a obținut printr-o plată fictivă suma de 6.000 Franci de la reclamantul Garnier. Mandatarul și-a însușit această sumă, după care a devenit insolubil.

Curtea de Casație franceză a dispus că prejudiciul suferit de Garnier a fost cauzat prin neglijența îngădu-

ită de Bassot și că acesta din urmă este responsabil către Garnier [4].

b) Procura cu conținut ambiguu și echivoc

Dacă mandantul redactează procura într-o manieră neglijentă, folosind termeni din care nu rezultă cu claritate și precizie puterile pe care vrea să le încredințeze mandatarului, va suporta consecințele acestei stări de incertitudine. Terții vor putea să creadă în mod legitim că:

1) mandatarul are puterile pe care mandantul i le acordă în mod obișnuit, dacă a încheiat în trecut, în mod regulat, tranzacții cu cel dintîi;

2) mandatarul are puterile care sînt atribuite, în mod obișnuit, persoanelor care se află în situația lui, cu alte cuvinte cele stabilite de uzanțele pieței sau profesiei pe care o exercită mandatarul.

Curtea de Apel din Constanța, într-o speță, a hotărît că: „Mandantul care nu a luminat îndeajuns pe terțele persoane asupra întinderii mandatului său, făcîndu-le să creadă, după aparență, că măsura ce s-a luat de mandatar este în limitele mandatului, rămîne răspunzător față de ele, cînd acesta a excedat puterile ce i s-au dat și întotdeauna îndoiala se interpretă contra mandantului” [5]. În speță, mandantul a investit printr-o procură mandatarul său, printre altele, cu „dreptul de a primi citațiuni”. Instanța de recurs a constatat că procura a fost redactată în termeni generali și a stabilit că dreptul de a primi citații presupune și pe acela de a lua la cunoștință termenul de judecată. În cele din urmă, instanța a considerat că procedura de citare a mandantului a fost îndeplinită în mod regulat.

Jurisprudența franceză, care a creat precedentul în această materie, a arătat că: „Prin excepție de la regula înscrisă în art. 1998 C. civ., mandantul poate, chiar în lipsa unei ratificări din partea sa, să fie ținut să execute angajamentele luate de mandatar peste limitele împuternicirii sale, dacă există echivoc în termenii procurii sau o altă circumstanță imputabilă deopotrivă man-

dantului, a fost, pentru terții care au tratat cu mandatarul, cauza directă a unei erori asupra naturii sau întinderii puterilor acestuia [6].”

B) **Mandatarul aparent încheie acte juridice pe seama unei persoane în lipsa oricăror puteri de reprezentare**

1. Între presupusul mandante și mandatarul aparent au existat raporturi juridice specifice contractului de mandat

Uneori un fost reprezentant continuă să acționeze pe seama unei persoane, deși raportul juridic de reprezentare a încetat. Dacă mandantul nu aduce la cunoștința terților faptul juridic al încetării contractului de mandat, aceștia se pot baza în mod legitim pe aparența că fostul reprezentant posedă încă puteri reale.

Codul civil francez reglementează în mod expres această ipoteză în art. 2005. Potrivit acestui articol, „Revocarea mandatului, notificată numai mandatarului, nu poate fi opusă terților care, în neștiință de aceasta, au contractat cu dînsul; în acest caz, mandantul are recurs contra mandatarului său”.

Mandantul poate revoca oricînd mandatul, chiar dacă este cu titlu oneros sau cu termen. Revocarea mandatului, notificată mandatarului, are ca efect încetarea contractului de mandat. Cu toate acestea, față de terți revocarea mandatului nu este opozabilă decît după ce a fost adusă la cunoștința lor. Pînă la notificarea revocării, mandantul răspunde față de terții de bună-credință pentru obligațiile asumate de mandatarul aparent [7].

Regula arătată mai sus este aplicată în dreptul francez în temeiul art. 2005 C. civ., iar în dreptul american – în baza unei practici judiciare constante [8].

Jurisprudența română a menținut actele juridice încheiate pe seama mandantului atunci cînd terții nu au fost informați despre încetarea contractului de mandat din cauza morții [9], punerii sub interdicție [10] sau incapacității mandantului [11], pre-

cum și atunci cînd a expirat durata contractului de mandat [12].

În dreptul francez, contractul de mandat continuă să producă efecte juridice față de terții care au tratat cu mandatarul aparent, dacă ei au ignorat moartea mandantului sau o altă cauză care desființează mandatul (art. 2008, art. 2009 C. civ. francez). În aceste condiții, terții pot să oblige moștenitorii mandantului să execute obligațiile asumate de mandatar.

2. Între presupusul mandant și mandatarul aparent nu a fost încheiat nici un contract de mandat

În situațiile examinate mai sus, mandatarul a fost inițial investit cu puteri reale și, ca o reminiscență a acestor puteri, s-a creat o aparență care nu este conformă realității. Dimpotrivă, în ipoteza pe care o cercetăm, mandatarul aparent niciodată nu a avut puteri de reprezentare, dar a lucrat în calitate de reprezentant în numele și pe seama unei persoane.

Teoria mandatului aparent se aplică, deși la origine nu a existat vreun contract de mandat sau contractul de mandat a fost lovit de nulitate absolută, atunci cînd:

a) **Mandatarul aparent prin comportamentul său determină terțe persoane să creadă în mod rezonabil că este împuternicit să acționeze pe seama unei alte persoane, iar presupusul mandante, cunoscînd această reprezentare, nu face nimic ca să-l oprească**

În dreptul francez s-a conturat în mod treptat regula că cel care permite unei persoane să apară față de terți ca fiind reprezentantul său este responsabil față de aceștia, deoarece prin inacțiunea sa a creat o aparență de realitate.

Jurisprudența franceză a aplicat această regulă atunci cînd presupusul mandante, în deplină cunoștință, a permis unui comerciant să facă comenzi în numele său și nu a luat măsuri pentru a înlătura echivocul în legătură cu calitatea comerciantului [13]; a stat în inacțiune față de comportamentul unui terț care în repeta-te rînduri a făcut comenzi în numele său, pe care le-a preluat fără să adu-

că vreo obiecție [14]; nu a protestat împotriva deschiderii în numele său a unui cont bancar de către un asociat și a permis utilizarea acestui cont în interesul său [15]; a permis soțului să administreze imobilul închiriat, bun propriu (a încasat chiria, a dat chitanțe și a prelungit în mai multe rînduri contractul de închiriere) timp de 15 ani, fără să tăgăduiască în fața chiriașului existența unui contract de mandat [16].

Regula din dreptul francez, ilustrată prin exemplele aduse, este ridicată în dreptul american la nivelul unei norme juridice cu forță obligatorie pentru toate subiectele de drept.

Potrivit doctrinei și jurisprudenței americane, un terț poate să acționeze împotriva mandantului atunci cînd probează că mandatarul a fost investit cu una dintre următoarele categorii de putere: expresă, tacită, prin ratificare, incidentală, pentru cazuri de necesitate, aparentă și prin *estoppel* [17]. Puterea prin *estoppel* există atunci cînd o persoană, în lipsa împuternicirii, se prezintă față de terți în calitate de mandatar a unei alte persoane. Dacă presupusul mandant are cunoștința de această reprezentare și permite ca ea să continue fără să ia măsuri pentru a o împiedica, el nu poate să nege, în fața instanței, existența raportului juridic de mandat [18]. Este necesar ca terțul să acționeze cu bună-credință și să creadă în mod rezonabil că persoana cu care tratează este mandatarul presupusului mandant [19].

Jurisprudența americană a angajat răspunderea presupusului mandant și în situația în care acesta nu a știut despre reprezentarea făcută de mandatarul aparent, dar nu a luat măsuri pentru a împiedica un asemenea comportament.

Într-o speță, instanța de judecată a dispus: „conceptul nostru asupra dreptului modern este că proprietarul unui spațiu comercial, prin abandonarea obligațiilor sale, a permis unuia, care nu este mandatarul său, să acționeze în mod liber și să tranzacționeze afacerile sale cu un

cumpărător, aparența a fost de o asemenea manieră încât a determinat o persoană cu prudență și diligență ordinară să creadă că impostorul era în realitate mandatarul proprietarului, în asemenea circumstanțe dreptul nu permite proprietarului să susțină lipsa de putere a impostorului și astfel să evite răspunderea sa pentru pagubele importante cauzate cumpărătorului” [20].

b) Beneficiarul contractului de franciză acționează în calitate de reprezentant aparent al francizorului

Contractul de franciză are ca obiect acordarea de către un comerciant-producător, numit francizor, a dreptului de a vinde anumite bunuri sau de a presta anumite servicii și de a beneficia de un sistem de relații care cuprinde marca, renumele, *know-how*-ul și asistența unui alt comerciant numit beneficiar, în schimbul unui preț ce constă într-o sumă de bani inițială sau redevență periodică [21].

Beneficiarul este o persoană fizică sau juridică care acționează în mod independent în numele și pe seama sa. Prin încheierea contractului de franciză nu se stabilesc raporturi juridice de reprezentare între francizor și beneficiar. Cu toate acestea, răspunderea francizorului poate fi angajată în temeiul mandatului aparent față de clienții beneficiarului în situația în care autonomia acestuia din urmă nu a fost suficient de bine stabilită. În special atunci când documentele furnizate clienților tind să prezinte francizorul ca fiind adevăratul contractant, iar beneficiarul ca fiind reprezentantul său [22].

Aceeași orientare există în dreptul american. Francizorul nu este legat față de terți prin actele juridice încheiate de beneficiar. Totuși, francizorul poate fi obligat, dacă există împrejurări de fapt care determină terții să creadă că beneficiarul este reprezentantul său [23].

Jurisprudența americană refuză însă să aplice teoria mandatului aparent atunci când reclamantul

a cunoscut natura juridică reală a raportului dintre francizor și beneficiar [24].

Referințe bibliografice

1. În temeiul art. 2017 alin. 1 din Codul civil român, „Mandatarul nu poate să depășească limitele stabilite prin mandat”. Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 242 alin. 2, art. 249, alin. 1 din Codul civil moldovenesc rezultă că aceeași regulă se aplică în dreptul nostru.

2. Tr. Ionașcu, *Ideea de aparență și rolul său în dreptul civil modern*, București: Ed. cursurilor litografiate, 1943, p. 920 și urm.; M. Planiol, G. Ripert, *Traité pratique de droit civil français*, par A. Ronast, R. Savatier, J. Lepargneur, A. Besson, 2e édition, t. XI, Paris, 1954, p. 950; T. Bowers, J. P. Mallor, A. J. Barnes, M. J. Phillips, A. Longvardt, *Law of Commercial Transactions & Business Associations. Concepts and cases*, Chicago: Ed. IRWIN, 1995, p. 647.

3. Wheeler v. Mc Guire, Scroggins & Co., Curtea Supremă din statul Alabama (SUA), 1888, 86 Ala.398, L.R.A.808, prezentată de R. Steffen, *Cases on Agency-Partnership*, third edition, Ed. West Publishing Co., 1969, p. 317-310.

4. Cass. ch. civ., 29 déc. 1890, D.P. 1891.1.464, prezentată de H. P. de Vries, *Civil law and the Anglo-American lawyer*, New York: Ed. Oceana Publication, Inc., 1976, p. 372.

5. C. A. Constanța, dec. din 4 iunie 1915, în: „Dreptul”, nr. 54/1915, p. 430-432.

6. Cass. ch. civ., 30 déc. 1935, în „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1936, p. 81. În acest sens C. A. Paris, 1re ch. civ., 11 janv. 1928, în: „Recueil hebdomadaire de jurisprudence Dalloz”, 1928, p. 279.

7. C. Cas., s. I, dec. nr. 523 din 7 septembrie 1898, în: „Buletinul deciziunilor Curții de Casație și Justiție”, vol. XXXVII, p. 1084-1086; Trib. Tutova, dec. din 17 martie 1909, în: „Dreptul”, nr. 15/1910, p. 121-123; C. Apel București, dec. din 1 octombrie 1921, în: „Dreptul”, nr. 17/1922, p. 134-136.

8. Courtney v. G. A. Linaker Co., Curtea Supremă din statul Arkansas (S.U.A.), 1927, 173.Ark. 777, 293 S.W.723, prezentată de R. Steffen, *Cases on Agency-Partnership*, third edition, Ed. West Publishing Co., 1969, p. 369 și urm.

9. C. Cas., s. I, dec. nr. 65 din 5 februarie 1897, în: „Buletinul deciziunilor Curții de Casație și Justiție”, vol. XXXVI, p.137-141; Trib. Roman, dec. din 13 iulie 1920, în: „Dreptul”, nr. 31/1921, p. 245-248.

10. C. Apel București, s. II, dec. nr. 192 din 25 august 1881, în: „Dreptul”, nr. 68/1881, p. 556 și urm.; C. Cas., s. I, dec. nr. 164 din 21 aprilie 1882, în: „Buletinul

deciziunilor Curții de Casație și Justiție”, vol. XXI, p. 425 și urm.

11. C. Cas., s. II, dec. nr. 544 din 9 decembrie 1924, în: „Dreptul”, nr. 32/1924, p. 262-264.

12. C. Apel Iași, s. II, dec. din 20 februarie 1914, în: „Dreptul”, nr. 49/1914, p. 388-340.

13. Cass. com., 7 juin 1971, în: „Revue trimestrielle de droit commercial”, nr. 3/1972, cu notă de J. Hemard, p. 678 și urm.

14. Cass. com., 15 mars 1984, în: „Revue trimestrielle de droit commercial” nr. 2/1985, cu notă de J. Hemard, B. Bouloc, p. 354.

15. C.A. Paris, 15e ch. B, 19 juin 1997, SCI Le Danet c/ Banque française intercontinentale, în: „Recueil Dalloz”, 1998, som. com., cu notă de J. Lemée, p. 138-140.

16. Cass. 3e ch. civ., 18 janv. 1977, în: „Revue trimestrielle de droit civil”, nr. 3/1977, cu notă de G. Cornu, p. 571.

17. D. Davidson, B. Knowles, L. Forsythe, R. Jespersen, *Business Law, Principles and cases*, fourth edition, Belmont: Wadworth Publishing Company, 1993, p. 671-678.

18. Esența mandatului prin *estoppel* a fost susținută, în perioada interbelică, și de doctrina română. S-a menționat că: „Dacă societatea, în mod intenționat, tolerează ca o persoană străină să contracteze în numele ei, prin acest fapt aceea persoană capătă reprezentanța și societatea nu poate opune că persoana care a contractat nu avea calitatea de a o reprezenta” (I. N. Finișescu, *Curs de drept comercial*, v. I, București, 1929, p. 203).

19. City of Delta Junction v. Mack Trucks, Inc., 670 P.2d 1128 (Alaska, 1983), prezentată de A. L. Burt, H. F. Karla, *Business law and the legal environment*, third edition, Boston: Ed. Allyn and Bacon, 1989, p. 776-778.

20. Hoddeson v. Koos brothers, 47 Curtea Supremă a statului New Jersey, 224 135 A.2d 702, (1957) prezentată de H. I. Henn, *Teaching materials on agency, partnership and other business enterprises*, second edition, Ed. West Publishing Co., 1985, p. 60-65.

21. M. N. Costin, *Dicționar de drept internațional al afacerilor*, vol. I, București: Ed. „Lumina Lex”, 1996, p. 305.

22. Cass. com., 17 oct. 1995, Sté Une-Inter c/ Mme X..., în: „Recueil Dalloz”, 1997, som. com., p. 57.

23. Gizzi v. Texaco, Inc. 437 F.2d 308 (3d Cir.1971), prezentată de H. I. Henn, *Teaching materials on agency, partnership and other business enterprises*, second edition, Ed. West Publishing Co., 1985, p. 49-51.

24. Henry v. Taco Tia, Inc. (Co. App) 606 So2d 1376 (1992), prezentată de R. Anderson, I. Fox, D. Twomey, *Business law, The legal environment*, Ohio: Ed. International Thomson Publishing Company, 1996, p. 775.